

HORYZONT

Z greckiego *ὀρίζων κύκλος* [*horizōnkyklos*], „oddzielający okrąg”, „widnokrąg”; linia pozornego zetknięcia nieboskłonu z powierzchnią ziemi.

Pojęcie funkcjonuje w trzech kontekstach: w nauce, sztuce oraz w języku (użycia metaforyczne).

W astronomii horyzont oznacza granicę pomiędzy przestrzenią widoczną dla obserwacji a zasłoniętą przez Ziemię. Horyzont geometryczny zakłada idealnie płaską i nieskończoną powierzchnię ziemi, realny uwzględnia krzywiznę ziemi, zaś topograficzny uwzględnia elementy topografii miejsca obserwacji.

W sztuce (przede wszystkim w malarstwie i rysunku) horyzont to wyobrażona linia przebiegająca w poprzek obrazu na wysokości oczu obserwatora, kraniec powierzchni dostępnej oku z określonego punktu obserwacyjnego. Horyzont jest powiązany z zasadami perspektywy opisanymi w XV wieku. W malarstwie i fotografii krajobrazowej stanowi także rodzaj „tła” służącego ekspozycji prezentowanego obiektu lub sceny. We frazeologii i metaforach językowych pojęcie to jest spotykane w wyrażeniach kojarzących się z szeroko rozumianą wiedzą („poszerzać swoje horyzonty”, „horyzonty wiedzy”, „człowiek o szerokich horyzontach” itd.) lub pośrednio kojarzących wiedzę z właściwościami horyzontu („z wysoka widać więcej”).

W kontekście krajobrazu pojęcie „horyzont” wiąże się z ideą widoku (estetyką *the picturesque*) oraz stosowaną od XVIII wieku w angielskich parkach krajobrazowych zasadą kompozycyjną: budowaniem wrażenia niekończącego się parku, ciągnącego się aż po horyzont. Krajobraz „horyzontalny”, tj. ciągnący się po horyzont, jest także charakterystyczny dla amerykańskich parków narodowych oraz otwartych, wielkich przestrzeni Arizony, Kalifornii, Nowego Meksyku czy amerykańskich miast, w których w przeciwieństwie do wertykalnej i ciasnej zabudowy europejskiej dominują szerokie i otwarte przestrzenie (Jackson). Horyzont stanowić może także tło dla dominanty krajobrazowej (np. wzgórze, drzewa, ruiny, kościoła czy wieży). Sugestywność horyzontu może być wzmacniana na wiele sposobów, na przykład przez zmianę pokrywy roślinności. Można go zaostrzyć, nie pozwalając, by porósł drzewami, lub można skupić uwagę na poszczególnych jego fragmentach, pozostawiając odkryte odcinki na zadrzewionym terenie. Można nadać mu postrzępiony zarys poprzez umieszczenie na jego linii różnorodnych obiektów naturalnych i wzniesionych przez człowieka (wiatraki, wieże, ruiny – motyw często spotykany w malarstwie krajobrazowym), podkreślić przez umieszczenie poza nim źródła światła, aby zaakcentować „widokowy” walor pasma nieba znajdującego się bezpośrednio nad nim.

Według Caseya bez horyzontu nie ma krajobrazu: horyzont wraz z doświadczającym i przemierzającym się podmiotem stanowią elementy konstytuujące krajobraz.

[M.G.]

Literatura:

Barrell, John. *The Dark Side of the Landscape*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.

Casey, Edward S. *Earth-Mapping: Artists Reshaping Landscape*. Minneapolis-London: University of Minneapolis Press, 2005.

Elkins, James. *The Poetics of Perspective*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1994.

Jackson, John B. *Discovering the Vernacular Landscape*. New Haven, CT: Yale University Press 1984.

Wylie, John. *Landscape*. London-New York: Routledge, 2007.

